

Tretaaet Maage (*Rissa tridactyla* (L.)) som Ynglefugl i Danmark.

Af FINN SALOMONSEN.

(With a Summary in English).

(Meddelelse fra Naturfredningsraadets Reservatudvalg Nr. 12).

Det hænder af og til, at en i Danmark hidtil ukendt Ynglefugl slaar sig ned her i Landet og undtagelsesvis giver sig til at yngle. Oftest er det flygtige Tildragelser, Aaret efter er Fuglene borte, men lejlighedsvis er en saadan Sjældenheds Opdukken det første Tegn paa en ny Arts Indvandren i Danmark. Blandt saadanne Nyerhvervelser for den danske Fauna er den Tilvækst, der nedenfor skal skildres, ganske særlig interessant. Det drejer sig om, at en Koloni af den Tretaaede Maage eller Riden (*Rissa tridactyla tridactyla* (L.)) i Aar (1941) har slaaet sig ned som ynglende paa Hirsholmene. Dette maa betegnes som en ganske enestaaende Nyhed for den danske Fugleverden. Dels tilhører Riden en ganske fremmedartet Region — den arktiske —, dels er dens nærmeste Ynglepladser Hundreder af km fjernet fra Danmark, og endelig er denne Maage i hele sit Udbredelsesomraade en typisk Beboer af Fuglefjelde, men har altsaa nu givet sig til at yngle i en ganske afvigende Biotop, i lave Stenhobe. Riden er saaledes en af de Fugle, man sidst vilde vente som dansk Ynglefugl, og dens Forekomst som ynglende her er noget af en Sensation.

Det er saa heldigt, at den Tretaaede Maage har slaaet sig ned paa et af Naturfredningsraadets videnskabelige Reservater, hvor al Færdsel er forbudt og hvor den nydannede Kolonis Udvikling derfor kan følges uden Fare for, at Fuglene skal blive forjaget eller forstyrret. Det er maaske mere end en Tilfældighed, at Riden har givet sig til at yngle paa et saadant fredet Reservat, thi vi ved fra Optællinger, at mange andre Fugle (Maager, Terner, Ederfugle o. a.) har kunnet sætte deres Antal betydeligt i Vejret paa Reservaterne, paa Grund af den Ro og Uforstyrrethed, som hersker her. Den Tretaaede Maage yngler jo ellers paa utilgængelige Fjeldsider, og det er derfor sandsynligt, at Ro og Fred paa Ynglepladsen er en nødvendig Be-

tingelse for den. Det er rimeligvis ogsaa derfor, at den indenfor Hirsholmene har valgt den mest afsides og mindst besøgte Ø, Tyvholmen, som Yngleplads. Gennem de sidste Aar er regelmæssige Optællinger foretaget af Hirsholmenes Fuglefauna, saaledes som det er skildret her i Tidsskriftet i tidligere Publikationer (F. SALOMONSEN 1940, p. 17, og 1941, p. 4). Vi kender derfor nøjagtigt Sammensætningen af Fuglepopulationen paa Tyvholm, der utvivlsomt er den tættest befolkede Fugleø i Danmark, med 3700—4800 Kuld pr. ha. I Tabel I er angivet det Antal Kuld, der fandtes ved Optællinger paa Tyvholm de sidste 3 Aar.

Tabel I.

Antal Kuld fundet ved Optælling paa Tyvholm 1939—1941
(Optalt 1939 og 1941 af F. SALOMONSEN, 1940 af B. LØPPENTHIN).

	1939	1940	1941
Hættemaage (<i>Larus ridibundus</i>)..	2028	„ca. 1400“	2902
Stormmaage (<i>Larus canus</i>).....	0(?)	2	3
Ride (<i>Rissa tridactyla</i>).....	0	0	11
Splitterne (<i>Sterna sandvicensis</i>)...	594	552	437
Tejst (<i>Uria grylle</i>).....	7	6	6
Antal Kuld pr. ha	3755,7	ca. 2800	4798,6

Ynglepopulationen er saaledes lidt tiltaget paa Grund af Hættemaagernes Fremgang. Splitterne er gaaet lidt tilbage, Tejst og Stormmaage er med deres smaa Cifre konstante. De samme Arter er truffet hvert Aar, indtil i 1941 Riden melder sig som en bemærkelsesværdig Nyerhvervelse.

I 1941 besøgte jeg Hirsholmene første Gang i Dagene fra 30te Maj til 4de Juni. Den 1ste Juni roede jeg om Eftermiddagen over til Tyvholm. Mellem de Tusinder af Hættemaager, der svævede over Hovedet paa mig, fik jeg Øje paa nogle Maager, som jeg først antog for Stormmaager, men som jeg til min store Overraskelse opdagede var Tretaaede Maager. De var meget lidt sky og satte sig hurtigt igen paa de store Sten paa Tyvholms Nordende, hvor de viste sig at have Rede. Naar man som jeg adskillige Gange har set den Tretaaede Maage ved dens Ynglepladser paa de store Fuglefjelde i de arktiske Egne, virker det unægtelig besynderligt at finde den ynglende her paa en dansk, ganske lav Ø midt i en Hættemaagekoloni. Lige ved Siden af de Tretaaede Maager ynglede

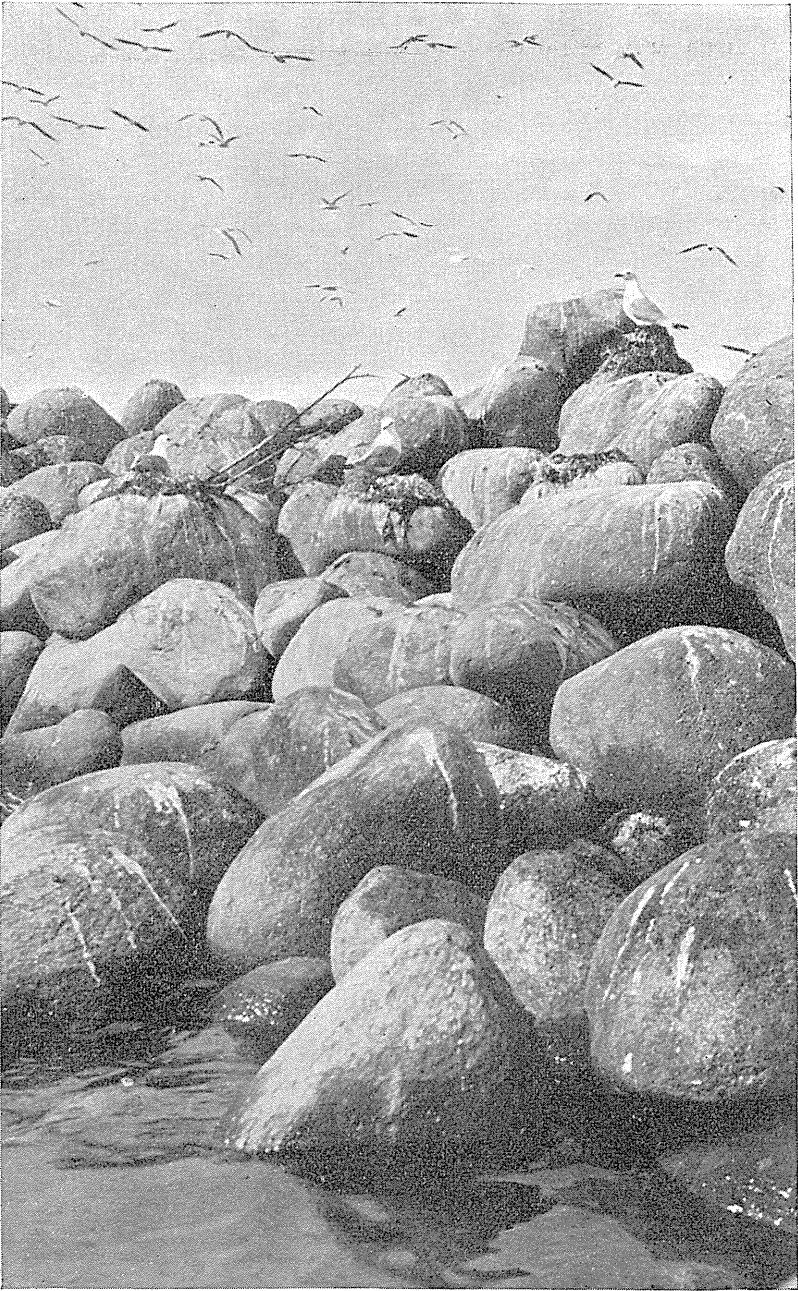

Fig. 1. Ridernes Yngleplads paa Tyholm. Der ses 4 Reder; fra venstre Nr. XI, VIII, VII og VI. Fuglen paa Nr. VII har forladt Reden. (29. Juni).

et Par Stormmaager — et af de faa Par, der fandtes paa Tyvholm — og der var saaledes rig Lejlighed til at sammenligne de to Arter, der jo umiddelbart ligner hinanden en Del. Som de hver stod ved deres Rede, saas tydeligt Forskellene mellem de to Arter. Riden har sorte Ben, Stormmaagen grøngule; Riden har kraftigt gult Næb, Stormmaagen mere grøngult; endvidere er Vingspidsens Farvetegning ganske forskellig, hos Riden med helt sorte Svingfjersspidser, der giver Vingen en markant sort Spids, hos Stormmaagen med hvidt „Spejl“ nær Spidsen af de to yderste Svingfjer og med hvid Endeplet paa de derefter følgende Svingfjer, saaledes at Vingspidsen er broget sort-og-hvid. Dette Kendetegn er det bedste at skelne Arterne paa i Luften. Endelig er de to Arters Statur og Skikkelse helt forskellige; Riden har et rundt, buttet Hoved med kort Hals og korte, lave Ben og faar derved i Forhold til andre Maager et vist dueagtigt Præg; Stormmaagen er derimod af almindelig Maageform med slanke, lange Ben og tyndere, slankere Hoved og Hals. Alle disse Forskelle lod sig som sagt tydeligt iagttage, mens de to Arter stod tæt ved hinanden paa Reden.

Da jeg gik hen til selve Rederne, fløj de Tretaaede Maager frem og tilbage over Hovedet paa mig og opslugtes næsten af de store Sværme af Hættemaager. Trods disses øredøvende Larmen kunde man dog af og til opfatte Ridernes Stemme gennem Spektaklet. Det var et dæmpet og melodisk, noget dueagtigt kurrende „gurrurr“, „gurrurut“, „kakerak“ eller lign.

Der fandtes ved dette Besøg ialt 8 Reder, deraf 4 endnu uden Æg, 3 med hver 2 Æg og 1 med 2 Dununger. Alle Rederne var anbragt langs den mod Syd vendende Del af den store Bugt paa Vestsiden af Øen, paa dennes nordlige Del, i de store Bunker af ophobede Kampesten (Fig. 1), i umiddelbar Nærhed af Hættemaagereder. Redens Form, Bygning og Anbringelse saavel som Æggenes og Ungernes Udseende var vidt forskellig fra andre danske Maagers Rede og Kuld. Mens almindelige Maagereder er ret løst byggede og forholdsvis smaa Dannelser, er de Tretaaede Maagers Reder meget store, massive Bygningsværker, bygget af tæt sammenklidskede Tangmasser blandet med enkelte Straa af Marehalm. Der er ingen indvendig Redeskaal af fint Græs og Straa som hos Hætte- og

Stormmaagen; Æggene er lagt lige paa Tangen. Rederne er anbragt mellem de store Kampesten eller paa en Sten tæt op ad en anden Sten, ligesom paa et Fuglebjerg (se særlig Rede Nr. VI paa Fig. 2—3). I et enkelt Tilfælde var Reden lagt i Marehalmen tæt op til en Sten (jfr. Fig. 4). Rederne var stærkt hvidkalkede af Fuglenes Ekskrementer, noget der paa de store Fuglebjerge forårsager, at hele Klippevæggen bliver hvidmalet og synlig langt bort. Redernes Form, Farve og Anbringelse ses tydeligt paa Fig. 2—3. Af disse Figurer fremgaar ogsaa, at Æggene er anderledes end hos andre danske Maager. De er lysere, mere graalige, med udflydende Pletter af mørkere, brungraa Farve. De virker ogsaa lidt mere afrundede og buttede end Stormmaagens Æg¹⁾. Endelig er der den Forskel fra de andre mindre Maager, at Riden som Regel blot lægger 2 Æg, som det ogsaa fremgaar af Fig. 2—3 og Tabel II.

Dunungerne er meget karakteristiske, de er hvide, meget bløde („akkurat som Kaninunger“, sagde den Fiskerdreng, som ledsagede mig), med lidt mørkere, graalig Ryg og sortagtigt Næb. Ungernes lyse Farver og fra den almindelige Maagetype helt afvigende Udseende ses tydeligt paa Fig. 4. Et andet Karakteristikum, den manglende eller i hvert Fald rudimentære Bagtaa, der har givet Arten Navnet „Tretaaet Maage“, var meget udpræget i Sammenligning med de talrigt tilstedeværende Hættemaageungers veludviklede Bagtaa.

For ikke at forstyrre Riderne besøgte Tyvholm ikke oftere under mit Ophold paa Holmene. Først under mit næste Ophold paa Hirsholmene, i Slutningen af Juni, tog jeg atter derud, meget spændt paa, hvorledes det var gaaet Kolonien. Det viste sig, den trivedes godt og endog var tiltaget, idet 3 nye Reder blev fundet, saaledes at ialt 11 Par i Aar ynglede derovre. Den 29nde Juni foregik dette Besøg, og siden er Øen ikke blevet undersøgt. Af de 8 Kuld, som fandtes i Begyndelsen af Juni, havde det ene nu udviklet sig til flyvefærdige,

1) Ogsaa den kendte svenske Oolog C. A. WESTERLUND (1903, p. 195) har bemærket, at Ridens Æg er „mer afrundade än andra måsfåglars“. Udtrykt i Tal er denne Forskel dog kun ringe. Ifølge de hos H. WITHERBY (1924, p. 747 og 773) opgivne Tal maaler 100 Stormmaageæg gennemsnitligt $58,41 \times 41,34$ mm, 100 Rideæg $55,97 \times 40,87$ mm. Hos Stormmaagen udgør saaledes Ægbredden 70,7 %, hos Riden 73,0 % af Længden; den sidstes Æg er altsaa lidt bredere.

fuldt udvoksne Unger. Dette Kuld er afbildet Fig. 5. Det var naturligvis det Kuld, som allerede i Begyndelsen af Juni var Dununger. Af de øvrige Par havde flere nu Dununger, et enkelt, afbildet Fig. 6, store fjerklædte Unger, der dog langtfra var flyvefærdige. De Reder, hvori der den 4de Juni endnu

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 2—3. Tre Reder af Tretaaet Maage, hver med 2 Æg. Fra oven nedefter (i Fig. 2) Nr. VI, VII og VIII. Tilhøjre (Fig. 3) en Rede Nr. VI set nærmere paa. Tyvholm 29. Juni.

ikke var lagt Æg, indeholdt nu 2 Æg, en Rede endog 3 Æg; i de fleste af disse Kuld var det ene Æg spraaet, som Bevis paa, at Ungerne nu var ved at klækkes. Af de 3 nye Reder indeholdt de to de sædvanlige to Æg, den tredje var endnu tom, men Hunnen laa under mit Besøg stadigt rugende paa Reden, saaledes at Æglægningen sikkert var umiddelbart forestaaende. Denne Rede laa sammen med tre andre, tidligere fundne, paa

Stenene paa Øens nordlige Del langs den store Bugt, de to andre Reder laa isolerede, den ene længere mod Syd ved Bugten, den anden paa den modsatte (østlige) Side af Øen (jfr. Fig. 7).

I Ungedragt er Riden, som det tydeligt fremgaar af Figur 5—6, meget afvigende fra de andre Maager, idet den

Fig. 4. Rede af Tretaet Maage (Ride) i Marehalm, med to Dununger (Kuld Nr. I). Tyvholm 1. Juni.

mangler den sædvanlige sribede Ungedragt, men antager en maageblaa Dragt med nogle distinkte sorte Mærker, en Dragt, der mest minder om de andre Maagers første Vinterdragt. Denne Ungedragt bevares da ogsaa for Størstedelen hele første Vinter, fældes kun for en ringe Del Fjers Vedkommende allerede om Efteraaret, i Oktober-November. Denne karakteri-

stiske graablaa Ungedragt med det sorte Nakkebaand og den sorte Plet paa Øredækfjerene ses tydeligt paa Ungerne afbildet paa Fig. 5—6.

For at gøre sig klart, hvor ejendommeligt det er, at den Tretaaede Maage giver sig til at yngle i Danmark, er det nødvendigt ganske kort at skildre dens Udbredelse i de omgivende Lande. I sin Hovedudbredelse er den Tretaaede Maage, som bekendt, en arktisk Fugl, der tiltager i Talrighed imod Nord, indtil den igen i den højarktiske Region aftager i Antal. I Grønland er den talrigst mellem 64° og 69° n. Br. Den danner her mægtige „Tatterat-Fjelde“, mens den længere mod Nord næsten altid kun forekommer som en mindre, ofte kun ganske underordnet Del af Lomviefjeldene. I Skandinavien forekommer den som ynglende langs Norges Kyst, i den nordlige Del overordentlig talrigt, i store Kolonier, men sydfør Polarkredsen aftagende i Tal. Den sydligste Yngleforekomst er ved Stat i den nordlige Del af Sogn og Fjordane Fylke, paa ca. 62° 10' n. Br., hvor dog kun enkelte Par ruger (L. A. JÄGERSKIÖLD & G. KOLTHOFF 1926, p. 383; H. TH. L. SCHAANNING 1916, p. 263)¹). I Sverige er den aldrig fundet ynglende²), men optræder som en almindelig Vintergæst i Bohuslän og langs Vestkysten iøvrigt. I Danmark er den jo, som bekendt, ligeledes Vintergæst, men er dog ret faatallig³). Hyppigst optræder den langs den

1) Jeg har i den norske ornithologiske Literatur og i Jagttidsskrifter forgæves søgt Oplysninger om eventuelle nye, sydligere Ynglepladser for Riden i Norge. I den sidste norske Liste (H. TH. L. SCHAANNING 1930, p. 288) omtales den som ikke-ynglende i Sørlandet, der paa SCHAANNING'S Kort mod Nord strækker sig op mellem Stavanger og Bergen.

2) Ifølge en omtrent hundreaarig gammel Opgivelse skulde Riden dog en Gang have ynglet paa Øen Tjörn nordfor Göteborg. Herom skriver L. A. JÄGERSKIÖLD & G. KOLTHOFF 1926, p. 383: „En äldre uppgift, at ringtjåen skulle ha häckat på Tjörn, anger, såvida den ej beror på något misstag, ett enstaka undantagsfall.“ C. A. WESTERLUND (1903, p. 195) udtaler sig paa samme Maade, idet han om dette formentlige Fund siger, at det enten er „otillförlitlig eller ett undantagsfall“.

3) N. KJÆRBØLLING (1852, p. 338) skriver, at Riden skal yngle paa Christiansø ved Bornholm. Denne Angivelse maa bero paa en Fejltagelse. Der foreligger ingen Meddelelser om Ridens Ynglen paa Christiansø. Arten nævnes overhovedet ikke af Auditør J. D. PETERSEN fra Christiansø, til Trods for, at han sad over 42 Aar derovre (jfr. O. HELMS 1936, p. 83). Da Riden intetsteds yngler i Østersøomraadet, er dens Optræden som Ynglefugl paa Christiansø alene af den Grund ganske usandsynlig.

jyske Vestkyst. Den ses hos os i Reglen fra Midten af Oktober til Begyndelsen af Marts og er almindeligst i December-Januar. Unge ikke-ynglende Individuer oversomrer (Juni-August) i ringe Tal ved Jyllands Vestkyst. Saaledes har jeg selv paa Kysten mellem Højen Fyr og Skagens Gren set en hel Del Rider i

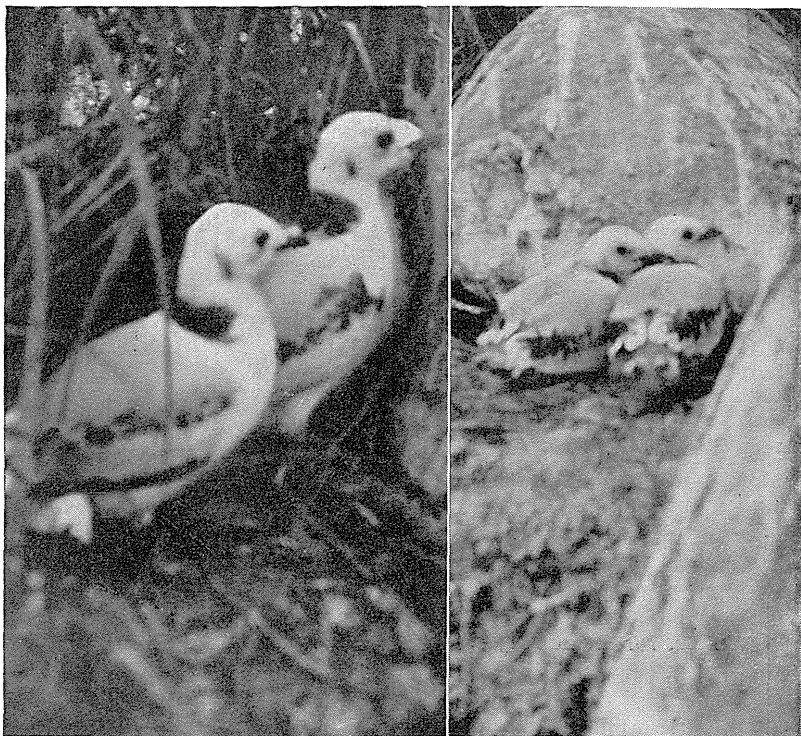

Fig. 5.

Fig. 6.

Fig. 5—6. Redeunger af Tretaaet Maage (Ride); tilvenstre (Fig. 5) et Kuld fjerklædte, udvoksne, fuldstændigt flyvefærdige Unger (Kuld Nr. I); tilhøjre et Kuld fjerklædte, ret store men langtfra flyvefærdige Unger (Kuld Nr. II). Tyvholm 29. Juni.

Begyndelsen af August 1934, de fleste i Sommerdragt men enkelte i Vinterdragt og i Ungedragt (jfr. F. SALOMONSEN 1934, p. 117). Paa samme Tid af Aaret, i den første Halvdel af August, har jeg ofte truffet Rider længere mod Syd, ved Vestkysten udfor Ringkøbing Fjord. Det var som oftest unge Fugle, der i Smaaflokke blev antruffet paa Stranden, hvor de sad og

pudsede Fjerdragten. Dette viser, at Ungerne allerede i Begyndelsen af August er i Stand til at strejfe ret langt mod Syd fra Ynglepladserne.

Om Ridens Yngleforhold i det vestlige Europa skal jeg fatte mig kort. Den gaar her betydeligt længere mod Syd end i Skandinavien. I Storbritannien findes den talrigt ynglende langs Irlands og det nordlige og vestlige Skotlands Klippekyster, i særlig stort Antal paa de nordlige Øgrupper (Orkney og Shetland Øerne og Hebriderne), længere mod Syd spredt paa Man, Lundy Island og i tidligere Tid (før Aar 1900) paa Scilly Øerne. Paa Skotlands og Englands Østkyst findes den kun ynglende paa faa spredte Lokalteter paa Kysterne af Grevskaberne Banff, Aberdeen, Kincardine, paa Øerne i Firth of Forth, i Berwick, Northumberland og Yorkshire, hvor den sydligste Yngleplads er Flamborough Head (ca. 54° n. Br.). Paa Englands Sydkyst findes den ikke ynglende (H. WITHERBY 1924, p. 773). I Frankrig yngler den blot paa nogle ganske smaa Øer udfor Dep. Finistère (Tas-de-Pois og Toulinguet Øerne) (N. MAYAUD 1936, p. 66; Marquis de TRISTAN 1927, p. 311), og her gaar dens absolute Sydgrænse i Europa. I Belgien og Holland findes den ikke ynglende. I Tyskland fandtes den ynglende paa Helgoland før Aar 1800. I 1938 kom den igen, 3 Røder anlagdes paa Fjeldvæggen ved Lomvieklippen, men ingen Unger blev udklækket. I 1939 blev 2 Kuld udklækket. Nu er de vist igen forsvundet (jfr. R. DROST 1938, p. 118, & 1939, p. 179).

Den overordentlige Udvidelse af den Trettaende Maages Ud-bredelsesomraade, som er sket ved Oprettelsen af Kolonien paa Hirsholmene, fremgaar umiddelbart, naar man maaler Afstandene fra Hirsholmene til de nærmeste Ynglepladser. Fra den nærmeste engelske Yngleplads i Aberdeen i Skotland er der i Fugleflugtslinje over 750 km til Hirsholmene, og regner man Vejen nord om Skagen, som Riderne jo utvivlsomt maa have fløjet for at naa Hirsholmene, er Afstanden lidt over 800 km. Fra den nærmeste norske Yngleplads paa Statlandet nordfor Bergen er i Fugleflugtslinje (i Retning SSØ tværs over Norges Højfjelde) lidt over 600 km, men da de udpræget oceaniske Rider ikke saa godt kan tænkes at ville flyve tværs over Indlandet men maa antages at ville følge Norges Kyst, forøges Afstanden til Hirsholmene til ca. 825 km. Altsaa baade

fra den nærmeste vestlige (skotske) og nærmeste nordlige (norske) Yngleplads har Riderne en Strækning paa over 800 km at flyve til Hirsholmene, og regner man den direkte lige Linje, der ganske vist delvis gaar over Land, er Afstandene 600-700 km. Det kan tilføjes, at Afstanden fra Helgoland nordom Skagen er ca. 500 km.

I sit arktiske og højboreale Yngleomraade er den Tretaaede Maage en typisk Beboer af Fuglefjeldene. Den yngler altid paa stejle, utilgængelige Klippesider lige ud mod Havet og anbringer sin voluminøse af Tang, Mos og Græs byggede Rede paa smaa Afsatser eller i ubetydelige Revner i Fjeldvæggen, idet Reden ved Hjælp af Ler og Fuglenes Ekskrementer klæbes fast dertil. Reden benyttes Aar efter Aar og vokser efterhaanden til et mægtigt Bygningsværk, idet der hvert Aar dynkes nyt Materiale ovenpaa. I Reglen er Afsatserne paa Klippen smallere end selve Rederne, saa disses ydre Halvdel ligesom Svalereder kommer til at hænge ud over selve Klippevæggens Kant. Den yngler altid i Kolonier, som oftest i ret store Samfund, sjældnere kun 10—12 Par sammen. Mange Steder danner de egne Fuglebjerge, men ofte yngler de sammen med forskellige andre Maager, Alkefugle, Stormfugle etc. og i saadanne Tilfælde holder de sig altid for sig selv paa Fuglebjergene, ynglende i et særskilt Omraade, i Reglen ret langt nede paa Fjeldet, mens Lomvierne eller de andre Fuglebjergsbeboere indtager Pladserne højere oppe paa Klippesiderne; enkelte Arter saasom Ismaage, Tejst og Topskarv yngler dog i Reglen under Riderne, indtager altsaa den nederste Del af Fuglefjeldet (Topskarven yngler kun i Uren). Den Tretaaede Maages Kuld bestaar, som nævnt, i Reglen af 2 Æg; Ægfarven er blegere, mer graalig, Ægformen ikke saa tilspidset, mere rundagtig end hos de andre Maager.

Overalt i sit store Udbredelsesomraade synes Ridens Yngleforhold at være som ovenfor beskrevet. Den eneste Afvigelse er, at den flere Steder i Norge (Aalesund, Lofoten) er fundet ynglende paa Afsatser paa Huse (jfr. f. Eks. K. SCHMIDT-NIELSEN 1940, p. 94), idet disse for Fuglene virker som et Substitut for de naturlige, lodrette Klippesider. Intetsteds har de Tretaaede Maager paa almindelig Maagevis slaaet sig ned paa lave Øer, før de 1941 udstrakte deres Yngleomraade til Hirs-

holmene. De yngler her, som det fremgaar af Figurerne i denne Afhandling, midt i de store Sten, enkelte i Marehalmen, og Rederne var selvfølgelig lettilgængelige. Selvom de store Strandsten her er dynget op til en 3—4 Meters Højde, kan man dog daarligt tale om egentlig Lighed med et Fuglebjerg, omend Stenene i deres Gruppering fjernt kan minde derom. Dette forandrede Valg af Yngleplads har en Parallel hos en anden Beboer af Fuglebjerge, nemlig Lomvien, der som bekendt paa Christiansø ved Bornholm yngler i store Stenbunker, ofte dybt nede i Revner og Sprækker ligesom Tejsten.

Paa Fuglebjergene er Riderne meget lidt sky, da de paa deres vanskeligt tilgængelige Rugepladser kun sjældent forstyrres. Denne Tillidsfuldhed havde de bevaret paa Hirsholmene, hvor de ene af alle Maagerne blev siddende paa Reden, selv om man kun var faa Meter derfra, mens Hættemaagerne forlængst havde forladt deres Reder og i Tusindvis sværmede oppe i Luften. Det ses paa Fig. 1, at Riderne blev siddende, skønt jeg var ret nær paa, da jeg fotograferede dem. Ofte saas det andet Køn siddende paa Redens Rand, mens Magen rugede.

Redens ejendommelige Anbringelse under normale Yngleforhold har nødvendiggjort, at det ellers hos Maageunger saa udprægede Flugtinstinkt hos Riderne er bortfaldet. Ved det mindste Forsøg paa at forlade Reden vil de ikke-flyvefærdige Unger falde i Havet eller slaas ihjel mod Klipperne. Først naar Ungerne med fuld Sikkerhed tør forlade sig paa Vingerne, kaster de sig ud af Reden. Det var paa Hirsholmene ejendommeligt at se, hvorledes dette Forbliven-i-Reden Instinkt stadigt gjorde sig gældende blandt Rideungerne, til Trods for at de naturlige Grunde dertil ganske var bortfaldet. Mens Hættemaagernes Unger i alle mulige Størrelser, lige fra Dununger til de flyvefærdige Ungfugle, i Tusindvis løb omkring for at finde Skjul, fjernende sig fra Forstyrren, blev Rideungerne alle som een staaende paa Reden, dukkede sig ned mod Baggrunden, men prøvede ikke i noget Tilfælde at flygte. Det noget maadelige Billede Fig. 5 er offentliggjort her netop for at vise, hvorledes selv helt udvoksne Fugle, der utvivlsomt er flyvefærdige, bliver staaende i Reden uden at forsøge at flygte, hvad enhver anden Maagearts Unger naturligvis vilde

have gjort forlængst, naar man nærmer sig dem og prøver at fotografere dem paa en Meters Afstand.

I Literaturen opgives den norske Bestand af den Tretaaede Maage at lægge Æg i den sidste Halvdel af Maj, men Tiden er dog meget varieret. Den udmærkede Oolog C. A. WESTERLUND (1903, p. 195) skriver herom: „Tiden för äggläggningen är mycket olika inom samma koloni, ty under det en del foglar ännu är sysselsatt med byggandet af bona, hafva andra mer än halfvuxna ungar“. Denne store individuelle Variation i Æglægningstiden minder om Forholdene hos en anden Beboer af Fuglefyldene, nemlig Topskarven (*Phalacrocorax aristotelis*). Paa Hirsholmene havde jeg udmærket Lejlighed til at iagttage dette Fænomen, og jeg kunde konstatere, at Forskellen i Æglægningstiden mellem det tidligste og seneste Par af de Tretaaede Maager maatte være 2 Maaneder. De 11 Kulds Yngleforhold under de to Besøg er afbildet i Tabel II. Kuldene er numererede i den Rækkefølge, i hvilke Æggene er lagte, det tidligste Kuld først.

Tabel II.

Oversigt over de paa Tyvholm 1941 ynglende 11 Ridepars Yngleforhold under to Besøg.

Kuld Nr.	1ste Juni	29ende Juni
I	2 Dununger, højst en Uge gamle (Fig. 4)	2 fjerklædte, udvoksne, fuldstændigt flyvefærdige Unger (Fig. 5)
II	2 Æg	2 fjerklædte, ret store, men langt fra flyvefærdige Unger (Fig. 6)
III	2 Æg	2 ret store Dununger
IV	2 Æg	2 smaa Dununger
V	Reden endnu tom	3 Æg, det ene spraaet
VI	Reden endnu tom	2 Æg, det ene spraaet (Fig. 2—3)
VII	Reden endnu tom	2 Æg, det ene spraaet (Fig. 2)
VIII	Reden endnu tom	2 Æg, det ene spraaet (Fig. 2)
IX	(Ikke iagttaget)	2 Æg, det ene spraaet
X	(Ikke iagttaget)	2 Æg
XI	(Ikke iagttaget)	Reden endnu tom

Fra Kuld Nr. I med de udvoksne Unger til Kuld Nr. XI, hvor Reden endnu den 29ende Juni var tom — omend Hunnen blev antruffet rugende —, er der jo et stort Interval i Tid. Rugetiden for den Tretaaede Maages Æg er ca. 24 Dage. Hvis Kuld Nr. I den 1ste Juni var 5—6 Dage gamle, maatte

dette Kuld være lagt omkring 1ste Maj. Par Nr. XI vil lægge Æggene omkring 1ste Juli, altsaa 2 Maaneder efter. Der synes dog at være et vist Optimum for Æglægningen, en vis foretrukken Æglægningstid. Af de 11 Kuld har ikke mindre end 6 spraaede Æg eller nyfødte Dununger den 29ende Juni, maa altsaa have paabegyndt Æglægningen nogle Dage ind i Juni, kort efter mit første Besøg. I Modsætning til de fleste andre Maagekolonier herhjemme er Tyvholms Maager ganske uforstyrrede, fri for alle naturlige Fjender og fritaget for Besøg af Uvedkommende, da Øen er fredet og desuden ligger saa afsides, at ingen Fiskere eller Jægere har Grund til at gaa i Land derpaa. De i Tabel II nævnte Tal og Tider kan derfor regnes for fuldstændigt paalidelige, uden Indflydelse af Ægindsamling, Omlægning p. Gr. af Forstyrrelse o. s. v. Der ses jo ogsaa en smuk Overensstemmelse mellem det Udviklingstrin, hvorpaa hvert Kuld stod den 1ste Juni og det tilsvarende den 29ende Juni, intet Kuld var forstyrret, intet var ødelagt eller omlagt.

Paa Figur 7 er Fuglenes Ynglepladser paa Tyvholm 1941 indtegnede. Som det ses, yngler Hættemaagen som sædvanligt over næsten hele Øen, Splitternen i to adskilte Kolonier, en lille nordlig paa 15 Par og en større central paa 422 Par. Hver Rede af den Tretaaede Maage er indføjet paa Kortet. Mod Nord ligger Rederne med Kuld Nr. I—V, altsaa de fem tidligst udviklede; her har altsaa Riderne først „gjort Landgang“. Dernæst følger fire Reder, nemlig Nr. VI, VII, VIII og XI. Endelig følger længere mod Syd Nr. IX, der ligger isoleret, og det ligeledes isolerede, paa Østsiden liggende Kuld Nr. X.

Det var fristende at spørge om Aarsagen til, at de Tretaaede Maager har grundet denne Koloni saa langt borte fra deres egentlige Udbredelsesomraade. Det er nærliggende at antage, at de sidste to Aars haarde Vintre og kolde Foraar skulde have forskudt Artens Yngleomraade noget mod Syd. Der kan imidlertid ogsaa gøres andre Forsøg paa at forklare Fænomenet. I de senere Aar har en Række Dyrearter af vestlig, ofte atlantisk Udbredelse bredt sig og er begyndt at indvandre i Danmark, idet de forskyder deres Udbredelsesomraade mod Øst og Nord. Blandt Fuglene kan nævnes Arter som Sorttrygget Vipstjert (*Motacilla alba yarrellii*), Skehejre (*Platalea leucorodia*),

Korttaet Træløber (*Certhia brachydactyla*), Rødtoppet Fuglekonge (*Regulus ignicapillus*), Sydlig Dompap (*Pyrrhula pyrrhula minor*) o. a. I et nyligt udkommet Skrift har R. SPÄRCK (1940,

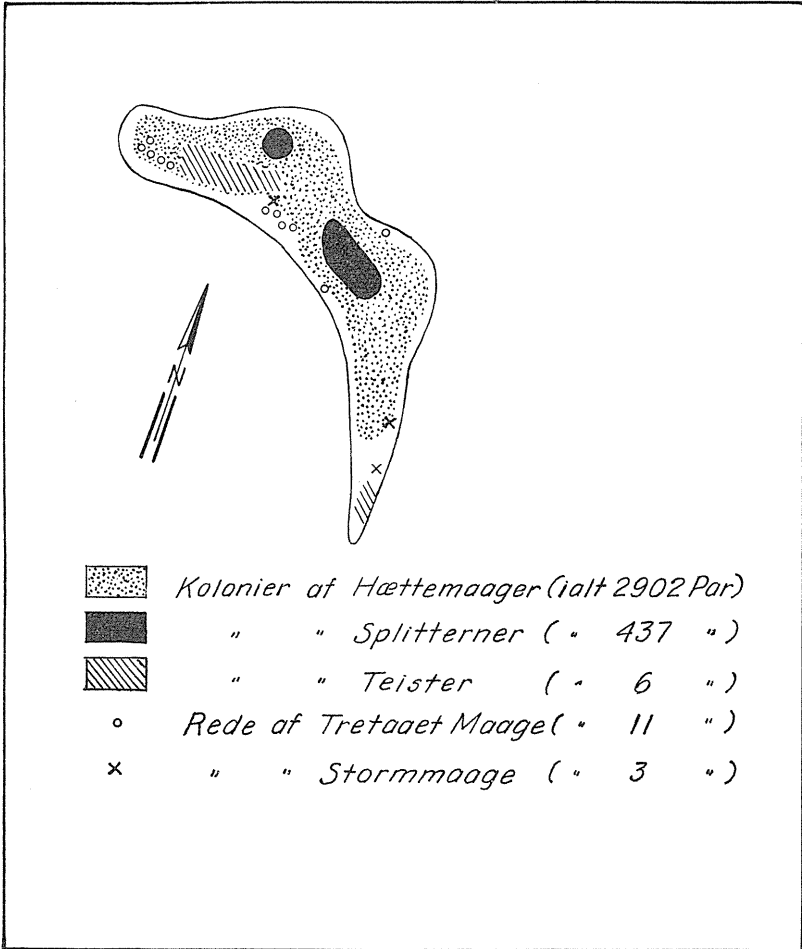

Fig. 7. Kortskitse af Tyvholm med de i 1941 ynglende Fuglearter indtegnede.

p. 100) belyst disse og andre Indvandringsforhold, og i Samtaler med mig har Prof. SPÄRCK givet Udtryk for den Opfattelse, at Riden, der til Trods for, at den er en typisk arktisk Fugl, dog har en tydelig vestlig, atlantisk Tendens i sin Ud-

bredelse, skulde tilhøre samme Kategori af vestlige Indvandrere som ovennævnte og mange andre Fugle. Dannelsen af Kolonien paa Helgoland 1938—39 kunde tyde derpaa. Den Mulighed kan heller ikke udelukkes, at det paa Hirsholmene drejer sig om en Flok arktiske Individuer, hvis Trækdrift er ophørt, inden de naaede Ynglepladsen, maaske paa Grund af, at de ugunstige Vejrforhold har opholdt dem forlænge undervejs. Hvordan det nu end forholder sig med Aarsagerne til Ridens Indvandring i Danmark, kan man i hvert Fald glæde sig over denne nye, forhaabentlig permanente Tilvækst til den danske Avifauna.

Selvom det ikke direkte berører den Tretaaede Maage paa Hirsholmene, synes det mig dog paa sin Plads her ganske kort at omtale Resultatet af Optællingerne paa Øerne i 1941. Den anden Kuldevinter har ligesaa lidt som den første formindsket Fuglenes Antal her, i alle Maader er 1941 et Opgangsaar med Rekordtal. En Undtagelse er der dog, nemlig Gravanden. Mens normalt ca. 25—30 Par yngler paa Øerne, fandtes i Aar allerhøjst 10. Grunden dertil er maaske de haarde Vintre, idet denne haardføre Fugl jo allerede i Februar ankommer til Hirsholmene. En medvirkende Aarsag til dens Aftagen kan nævnes, nemlig det Faktum, at de to haarde Vintre har udryddet Hirsholmenes Kaninbestand fuldstændigt. Den første Isvinter nedbragte Bestanden betydeligt, og den anden fik det helt gjort af med den. Da Gravænderne paa Hirsholmene for den allerstørste Dels Vedkommende yngler i Kaninhullerne, er der rimeligvis allerede i Aar opstaaet en Mangel paa Redehuller, som har haft en Nedgang i Gravændernes Antal til Følge. Ganske vist kan de, som bekendt, selv grave deres Redehuller i Klitterne, men det er dem utvivlsoomt behageligere, naar der i Forvejen findes velegnede, af andre udgravede Huller.

Af de øvrige Ynglefugle kan nævnes: Hættemaage: 8606 Kuld, Stormmaage: ca. 2500, Havmaage: 11, Fjordterne: 837, Havterne: 3, Splitterne: 4052, Tejst: 16, Strandskade: 13, Rødben: 5 og Præstekrave: 6 Kuld. Til disse Tal kan føjes nogle faa Kommentarer. Hætte- og Stormmaager holder deres Antal konstant; Hættemaagen blev nøjagtigt optalt, Stormmaagen ikke, da den yngler spredt over meget store Strækninger og derfor

vilde kræve uforholdsmæssig megen Tid til Optælling; paa de mindre Øer, hvor den optaltes, var ikke store Forskelle at spore. Havmaagen er tiltaget med 2 Par siden 1939; den synes altsaa Gud ske Lov ikke at brede sig særligt hurtigt. Tejsterne holder stadigt deres Tal. Fjordterne viser igen en smuk Tilvækst, hvilket den følgende Række viser: 1939 321 Kuld, 1940 601 Kuld, 1941 837 Kuld. Havternen holder sig stadigt til sin ganske lille Koloni paa Øen Hirsholm, men der saas dog i Aar enkelte (højst 2 Par) paa Græsholm, uden at Ynglen dog kunde fastslaas med Sikkerhed paa denne Ø. Splitternen er igen steget betydeligt i Antal og har nu sikkert naaet sit Maksimum paa Øerne. Hvis der ikke paa Deget og Kjølpen blev foretaget en udstrakt, ganske ulovlig Ægsamling af Terneæg, vilde baade Splitterne og Fjordterne vise endnu større Cifre. Paa disse to Øer saas talrige Spor af Ægtyveri, og et stort Antal nylagte Æg i Slutningen af Juni var Beviser nok for Omlægning. Af 145 Fjordternepar paa Kjølpen havde den 29ende Juni kun de 30 (21 %) udklækkede Unger, paa Deget af 249 Fjordterner kun de 23 (9 %) udklækkede Unger, mens i en Koloni paa Maageholmene paa 57 Kuld de 38 (67 %) havde Unger. Dette viser med tilstrækkelig Tydelighed, hvorledes Ægsamlingen paa Deget og Kjølpen har forskudt Æglægningen gennem de talrige Omlægninger. Om Vadefuglene er blot at nævne, at Rødbenet er aftaget noget, mens de andre Arter holder deres Tal; af Præstekraven fandtes dette Aar et Kuld (paa 4 Æg) paa Græsholm. Stenvenderen saas som sædvanligt i ringe Tal paa Deget. Spurvefuglene er der ingen Grund til at komme nærmere ind paa, foruden Stære, Svaler og Graaspurve var der de sædvanlige Eng- og Skærpibere, desuden Stenpikker, Bomlærke, Gærdesanger (2 Par), Tornsanger (mindst 4 Par) og Solsort (2 Par).

Endnu en Ynglefugl mangler at omtales, men da den ogsaa er en Nyhed for Øerne af betydelig Interesse, har jeg holdt den for sig. Den 30te Maj fandt jeg en Rede af Pibeand med 7 Æg i den tætte Marehalm paa den midterste Del af Græsholm. Hunnen fløj af Reden, men jeg kunde i Skyndingen ikke med Sikkerhed se, om det var en Pibeand eller Spidsand. Forvingen var brunlig, Spejlet mørkt. Æggenes ringe Størrelse var mig paafaldende, og den paafølgende Dag opsøgte jeg igen

Stedet. Hunnen fløj af, da jeg var i nogen Afstand fra Reden og smed sig i Fladvandet temmelig langt ude, ligesom den foregaaende Dag. Ved at iagttage den i Kikkert var jeg temmelig overbevist om, at det maatte være Pibeand, omend ikke helt sikker, da den laa saa langt ude og Lysforholdene var daarlige. Der laa denne Dag 8 Æg i Reden, hvoraf jeg medtog et tilligemed en Del Dun til Zoologisk Museum. Her blev Ægget af Mag. R. HØRRING og Konservator WINDEBALLE entydigt bestemt til Pibeand (*Anas penelope*). Ægget og Dunene befinder sig nu paa Zoologisk Museum. Denne And, der tidligere ikke var kendt som ynglende i Danmark, synes altsaa at brede sig. Naar bortses fra de noget tvivlsomme (udsatte) Forekomster paa Saltholm, er den fundet ynglende ved Ovesø i Thy 1937 (B. LØPPENTHIN 1939, p. 72), og det synes altsaa efter den nye Yngleforekomst i Reservatet Hirsholmene at dømme, at den er ved at udvikle en nordjysk Stamme.

Summary in English.

The Kittiwake (*Rissa tridactyla tridactyla* (L.)) breeding in Denmark.

In this year (1941) a colony of Kittiwakes (*Rissa t. tridactyla* (L.)) was found breeding on the islet Tyvholm in the bird-sanctuary Hirsholmene, a group of low islands in the Kattegat, off Frederikshavn. The colony consisted of 11 pairs. The differences from other species of gulls in shape, construction and placing of the nest, shape and colour of the eggs and feather-pattern of the nestlings and the juveniles were distinctly to be seen and are described in the paper. The breeding-place with some Kittiwakes at the nest is shown in fig. 1, some nests in figs. 2—3 and nestlings and juveniles in figs. 4—6.

For some years an exact census has been carried out of the breeding-birds of the Hirsholmene Reserve, and so we know the composition of the population of the islet Tyvholm. On this tiny island, exclusively built up of large boulders, with an area of only 0.7 ha, breed 2—3000 pairs of the Black-headed Gull (*Larus ridibundus*), 2—3 pairs of the Common Gull (*L. canus*), 4—500 pairs of the Sandwich Tern (*Sterna sandvicensis*) and 6—7 pairs of the Black Guillemot (*Uria grylle*),

and in 1941 11 pairs of the Kittiwake, as mentioned above. The exact figures of the bird-census of Tyvholm are given in Table I, p. 159. This new colony extends the breeding-area of the Kittiwake very considerably. To the nearest breeding-places in Scotland (Aberdeen) there is a distance of some 750 km (measured in a straight line), and from the nearest Scandinavian breeding-places (somewhat north of Bergen) the distance is more than 600 km. By using the route along the Norwegian coast the distance to Hirsholmene is about 825 km. From Heligoland, where 2—3 pairs settled 1938—39, the distance along the Jutland coast is about 500 km. Also the choice of breeding-place in Hirsholmene is peculiar, as the nests are all placed on rather low ground, among the boulders (which do not rise to more than 3—4 m altitude) or in the lyme-grass. So far it is known, the Kittiwake is all over its breeding-area a typical inhabitant of the so-called fowling-cliffs, breeding on narrow ledges and projections on precipitous cliffs facing the sea. So the breeding-place at Hirsholmene forms an exception, showing an interesting adaption to new breeding-conditions in a bird. Conditions are somewhat similar in the Guillemot (*Uria aalge* (Pont.)), which on the island Christiansø (off Bornholm in the Baltic) breeds in crevices in the rocks, as real fowling-cliffs are lacking here.

When approaching a colony of breeding gulls the half-grown young will always run away to escape the intruder. This run-away instinct is not present in the Kittiwake, as the nestlings by leaving the nests on the precipitous cliffs would fall into the sea and perish. It is interesting, from a psychological point of view, that the young of the Kittiwake in Hirsholmene remained in their nests without making any attempt to escape, although the surroundings did not prevent such an escape, and in spite of the fact that the young of the thousands of Black-headed Gulls breeding around the Kittiwakes were of course all running away when human beings approached the nests. The behaviour of the young Kittiwakes, sticking to the nest, can clearly be seen in figs. 5—6. Similarly, the adult birds of the Kittiwake were much less shy than those of the Black-headed Gulls, as may be seen in fig. 1, where the Black-

headed Gulls all are in the air whereas the Kittiwakes have not yet left the nests.

The breeding-time of the Kittiwake is varying individually to a great extent. Among the 11 pairs at Hirsholmene the interval of time between the egg-laying of the earliest and the latest pair was no less than 2 months. This is shown in Table II. In fig. 7 the exact localization of the different breeding-birds of Tyvholm is worked out. The 5 northernmost breeding pairs of Kittiwake (round, open dots) have begun breeding earlier than the rest, *i. e.* here the colony was started.

After a discussion of the cause of the invasion of the Kittiwake, a question which cannot be answered satisfactorily, a short account follows of the bird-census on the Hirsholmene 1941. Here it is only necessary to mention that a pair of the Widgeon (*Anas penelope* L.) was found to breed in Hirsholmene this year. This species appears to spread now in Denmark, where it was formerly unknown as a breeding-bird. The first breeding-record was in western Jutland 1937 and the one in Hirsholmene is the second.

Litteratur.

- DROST, R. 1938: Die Dreizehenmöwe, *Rissa t. tridactyla* (L.), ist wieder deutscher Brutvogel. — Ornithologische Monatsberichte, Vol. 46.
- 1939: Erfolgreiche Brut der Dreizehenmöwe, *Rissa t. tridactyla* (L.) auf Helgoland 1939. — Ornithologische Monatsberichte, Vol. 47.
- HELMS, O. 1936: Ornithologen Johann Dieterich Petersen (1717—1786), hans Liv og Arbejder. — Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift, Vol. 30.
- JÄGERSKIÖLD, L. A. & G. KOLTHOFF 1926: Nordens Fåglar. 2den Udgave. — Stockholm.
- KJÆRBØLLING, N. 1852: Danmarks Fugle. — Kjøbenhavn.
- LØPPENTHIN, B. 1939: Ornithologiske Studier fra Ovesø, Thy. — Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift, Vol. 33.
- MAYAUD, N. 1936: Inventaire des Oiseaux de France. — Paris.
- SALOMONSEN, F. 1934: Maagefugle paa Jyllands Nordspids. — Flora og Fauna.
- 1940: Optælling af Ynglefugle paa nogle danske Reservater. — Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift, Vol. 34.
- 1941: Nogle Reservaters Fuglebestand 1940. — Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift, Vol. 35.
- SCHAANNING, H. TH. L. 1916: Norges Fuglefauna. — Kristiania.

- SCHAANNING, H. TH. L. 1930: Revidert Oversigt av Norges Fugler, inclusive Svalbards og Jan Mayens Fauna. — Norsk Ornitologisk Tidsskrift, Vol. 3.
- SCHMIDT-NIELSEN, K. 1940: Sjeldent rugested for Krykje. — Naturen; Bergen.
- SPÄRCK, R. 1940: Den danske Dyreverden, dyregeografisk og indvandringshistorisk belyst. — Festskrift udg. af Københavns Universitet i Anledning af H. M. Kong Chr. X's 70 Aars Fødselsdag; København.
- de TRISTAN, Marquis 1927: Expédition ornithologique aux îles du Toulinguet (Finistère). — Revue Française d'Ornithologie, Vol. 11.
- WESTERLUND, C. A. 1903: Skandinaviska Foglarnas Fortplantningshistoria; Andra Häftet. — Lund.
- WITHERBY, H. 1924: A Practical Handbook of British Birds, Vol. 2. — London.

Tilføjelse.

Efter denne Afhandlings Trykning har jeg modtaget et Brev fra SIGURD JOHNSEN, Bergens Museum, hvori han meddeler, at Riden i Norge ikke er fundet paa nye Ynglepladser Syd for de ovenfor nævnte. Efter hans Mening er for Tiden den sydligste Yngleplads Rundøy ved Aalesund, lidt Nord for Stat.
